

Victor Neumann

O POVESTE DE IUBIRE ȘI OMENIE: ANA-CATALINA ȘI ANDREI NEUMANN

Povestea Catiței și a lui Bandi e una frumoasă și de profundă dragoste. Ei s-au numit Ana-Catalina și Andrei Neumann.

S-au cunoscut în micul și cochetul Lugoj al anilor '30 ai secolului trecut. S-au născut la Lugoj, orașul fiind atunci unul multicultural, plurilingv, cosmopolit și ecumenic (ceea ce e atestat încă în secolul al XVIII-lea).

Bandi la 14 ani

Tata, Andrei/Endre/Bandi, revenise de la Praga, unde studiasse câțiva ani chimia la universitatea bilingvă, ceho-germană. După ce a terminat Liceul Israelit din Timișoara, la fel ca mulți alți evrei din Banat, a fost nevoit să plece la Praga pentru studii superioare. În anii 1920-1930, la Politehnica din Timișoara funcționa un *numerus clausus nullus* nedeclarat. Politehnica a primit un singur student evreu în primii zece ani de funcționare, 1920-1930, fapt care rezultă din raportul rectorului Victor Vâlcovici din anul 1930. Politehnica din Timișoara recruta cei mai mulți studenți din Basarabia și din Vechiul Regat. Apoi, studenți din Transilvania, iar pe ultimul loc, studenți originari din Banat. Cât despre minoritari, ei erau cei mai puțini la toate disciplinele, evreii fiind pe ultimul loc. Bucureștiul considerase Banatul ca fiind o regiune de graniță, nesigură, care a fost disputată și divizată după primul război între cele trei noi state naționale, România, Regatul Sârbilor, Croaților și Slovenilor și Ungaria. Politicile instituției de învățământ superior timișorene dirijate de la centru au avut ca principal criteriu de selecție originile regionale, etnonaționale, religioase, urmările fiind vizibile și în orientările extremiste din preajma și din timpul celui de-al doilea război.

Cu toate că orașul îi era familiar - Bandi învățase bine româna în timpul studiilor liceale (acasă, cu părinții, Armin și Johanna, vorbea germana și maghiara) – și pentru că Politehnica din Timișoara nu oferea locuri pentru studenții evrei, s-a înscris la Universitatea din Praga. Bunicul dinspre tată, Armin Neumann, a studiat construcțiile la Chicago (în anii 1902-1906), a revenit la Lugoj, devenind un mare antreprenor și construind case și palate la Lugoj, Timișoara, Budapesta și Viena. Unul dintre cartierele muncitorești ale Lugojului e construit de el și e cunoscut și astăzi de localnici sub numele de *Neumann telep* (Colonia Neumann). Armin și frații săi aveau mai multe proprietăți în Lugoj, reprezentau o familie celebră și bogată în anii 1900-

1926. Student la Praga

1920. Bunicul susținea/sponsoriza din când în când presa în limbile germană, maghiară și română. Într-unul din numerele cunoscutului ziar *Drapelul* din Lugoj, redactorul șef, Valeriu Braniște, îi făcea publicitate pe o întreagă pagină.

Familia Neumann avea în Lugoj fabricile de bere, sifoane, sucuri, coniac și liqueur, oțet, magazine de textile și pantofi, case, pământ, firme de construcții etc. Bandi și Zoli (Zoltán Neumann, unul dintre frații lui) s-au ocupat de fabricarea oțetului, coniacului și liqueur-ului. Bandi a preluat și unul din marile magazine ale familiei, cel de textile și pantofi. Toate le moștenise de la Armin, care a decedat la AKH Viena, în 1926. În perioada interbelică, exceptând anii de studiu, Bandi și Zoli au trăit în Lugoj. Un frate a părăsit orașul (Maximilian), iar alți doi au decedat prematur. În anii '30, Bandi a cunoscut-o pe mama, pe Catița Gherban. Era cu câțiva ani înainte de război. Diferența de vârstă între ei era de 13 ani (tata s-a născut în 1906, iar mama, în 1919).

Mama a urmat cursurile școlii Notre Dame din Lugoj. Amândoi făceau parte din familii cu mai mulți copii, respectiv 5 copii.

Mama, Ana-Catalina (Catița e numele sub care o cunoscuseră cei apropiați) a fost Miss Lugoj. Este posibil ca acest lucru să fi avut loc în anul 1939 sau în anul 1940. Fiind de religii diferite, Catița și Bandi au fost nevoiți să înfrunte prejudecățile familiilor lor, dar și ale societății Lugojuului în ansamblu.

Cum l-a salvat Catița pe Bandi? În anii războiului era interzisă căsătoria între un creștin și un evreu. Mama și tata trăiau împreună, la începutul războiului amândoi lucrând în magazinul proprietate a familiei Neumann. În toamna anului 1940, atunci când legionarii s-au aflat la putere în România, magazinul a fost <vizitat> de Iosif Constantin Drăgan și de o bandă de legionari. Prin înțelegere cu Bandi, mama preluase proprietatea sub numele ei. E o mărturie orală pe care mi-a lăsat-o moștenire și pe care n-am avut posibilitatea s-o verific în documente. Probabil pentru că amândoi aflaseră de dispozițiile rasiale ale guvernului fascist și de furia ce amenința orice familie evreiască, Bandi n-a fost prezent în magazin în zilele prigoanei legionare. Drăgan a intrat intempestiv - excesiv de sigur pe sine cum mi-a fost descris (aveam să-l întâlnesc și să-l cunosc în anii '70 ai secolului trecut, manifestându-se așa cum mi l-a prezentat mama) - și a dorit să confişte magazinul sub motivul că e al unui <jidan> și că legea de atunci cerea să fie confiscate toate averile evreiești. Catița nu s-a lăsat impresionată, a probat că magazinul e proprietatea ei. De asemenea, știindu-l pe Drăgan din anii de școală, a îndrăznit să-l înfrunte. Era cunoscută și îndrăgită în mediile românești ale orașului,

dar și în mediile evreiești ori în acelea ale vorbitorilor nativi de maghiară și germană. Fusesse Miss Lugoș și, la 23 de ani, avea o personalitate bine conturată. L-a ironizat pe Drăgan și, printr-un gest ferm (rar întâlnit la vremea aceea printre femei), l-a dat afară din magazin.

Povestea s-a repetat în timp ce Bandi a fost trimis în detașamente de muncă obligatorie. Nici a doua oară, Drăgan n-a reușit s-o convingă pe Catița să părăsească magazinul. Când a revenit acasă, Bandi a fost profund impresionat de rezistența Catiței, de solidaritatea ei, de modul cum îl apăra și cum îl reprezenta în relațiile cu autoritățile. Salvase tot ce se putea, dar mai ales îl păstrase nevătămat în fața antisemiților și a regimurilor totalitare pe admirabilul Bandi.

Catița l-a salvat pe Bandi în fața autorităților, în fața celor care vânau evrei și care le confiscau proprietățile în numele așa-zisei românizări din anii războiului mondial, în fața fanaticilor de tot felul. Iar atunci când familiile se jucau de-a identitatea viitorului copil, Catița știa să fie liantul, știa să le vorbească tuturor și în funcție de nivelul lor de înțelegere a lucrurilor. Se întâmpla același lucru și în relațiile cu partea creștină și în acelea cu partea evreiască. S-au căsătorit în 1950, după cinci ani de la terminarea războiului. Ideologiile identitare se stinseseră, dar se născuseră altele, la fel de dezagreabile. Chiar și așa, au îndrăznit să meargă pe propriul lor drum, dând viață din viața lor, oferind o mostră de iubire și de prietenie din care m-am născut și pentru care le port respectul profund. Au trecut dincolo de instinct, au țintit departe, au căutat identificarea cu universalul, cu infinitul, cu dumnezeirea din om.